

GEREVICH JÁNOS¹**Kárpátalja biztonsági helyzete az ukrán-orosz konfliktus vallási közösségekre gyakorolt hatásának fényében****Security situation in transcarpathia the impact of the ukrainian-russian crisis on religious communities****Absztrakt**

Jelen cikk bemutatja Kárpátalja rövid történetét, etnikai- és vallási összetételét. Ezt követően áttekintést kapunk az Ukrajnában működő egyházakról, azoknak történetéről a Szovjetunió szétesését követően. Végül a megyében működő egyházak és felekezetek kerülnek bemutatásra. Következtetésként a szerző egy elmélyülő válság lehetséges kimenetelét vizsgálja meg az egyházak szemszögéből.

Kulcsszavak: Kárpátalja, Ukrajna, válság, egyházak

Abstract

This article gives us an overview of the short history of Transcarpathia including the ethnical and religious composition of the region. Besides of this, we are going to get to know the existing Ukrainian churches and their history after the dissolution of the Soviet Union. Last but not least we can get familiar with the churches and religious groups in the county. As a conclusion, the author is analyzing the result of a possible deeper crisis from the point of view of the churches.

Keywords: Transcarpathia, Ukraine, crisis, Churches

BEVEZETÉS

Kárpátalja a Kárpát-medence észak-keleti régiójában 12 400 km²-en a Tisza vízgyűjtő területén helyezkedik el. A terület X. századtól a Magyar Királyság, a török hódoltság alatt az Erdélyi Fejedelemség, majd a török kiűzését követően a Habsburg Birodalom része volt.

---

¹ Nemzeti Közszerzői Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola, doktorandusz hallgató - National University of Public Service, Doctoral School of Military Sciences, PhD student, E-mail: gerevich.janos@agilexpert.hu, ORCID: 0000-0001-7236-4514

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

Az 1867-es kiegyezést követően az Osztrák-Magyar Monarchia részeként indult fejlődésnek, jelentősebb városai, települései arculatukat ennek a korszaknak köszönhetik. A terület a trianoni békeszerződést követően Csehszlovákiához, majd a rövid magyar revíziót (1939-45) követően a Szovjetunióhoz került. 1991-től a Szovjetunióból kiváló független Ukrajna legnyugatibb megyéje lett.

Kárpátaljáról elmondható, hogy mindig is soknemzetiségű és soknyelvű terület volt, azonban a világháborúk és a különböző országokhoz történő csatlós következtében jelentős változásokon ment keresztül a lakosság összetétele az elmúlt évszázadokban. Például az egykoron jelentős német és zsidó lakosság szinte teljesen eltűnt a területről 1979-re.

Év	Összes lakos	Magyar	%	Ruszin, ukrán, orosz	%	Zsidó	%	Német	%	Román	%	Szlovák, cseh	%
1880	408 971	105 343	25,7	244 742	59,8	-	-	31 745	7,8	16 713	4,1	8 611	2,1
1910	605 942	185 433	30,6	330 010	54,5	-	-	64 257	10,6	11 668	1,9	6 346	1,0
1921	619 304	111 052	17,9	372 523	60,1	80 132	12,9	-	-	-	-	19 284	3,1
1930	733 956	116 584	15,9	447 127	60,9	91 839	12,5	13 273	1,8	-	-	34 032	4,6
1941	852 546	245 286	28,8	502 329	58,9	78 272	9,2	13 244	1,5	15 587	1,8	6 838	0,8
1959	920 173	146 247	15,9	716 063	77,8	12 169	1,3	-	-	18 346	2,0	12 289	1,3
1979	1 155 759	158 446	13,7	940 319	81,3	3 848	0,3	3 746	0,3	27 155	2,3	8 914	0,8
1979*	1 155 759	194 000	16,8	906 000	78,4	2 639	0,2	3 478	0,3	29 485	2,4	7 329	0,6

1. táblázat: Kárpátalja népességének etnikai összetétele 1880-1979 között²

A fenti táblázat szovjet adatokkal dolgozik, így a ruszin, ukrán, orosz lakosság egy oszlopban kapott helyet, azonban ha az 1930-as adatokat nézzük, akkor a ruszin lakosság 447 ezer körülire volt tehető, mely napjainkra megduplázódhatott és ehhez vehető hozzá a betelepített, illetve bevándorolt ukrán és orosz lakosság, mely jelenleg elérheti az 1 millió főt. Pontos számokat nehéz találni, mert nem készültek ilyen jellegű felmérések a Szovjetunióban erre vonatkozóan. Az 1991-es változásokat követően a magyar lakosság száma csökkenni kezdett a kivándorlás következtében. 2001-ben 151 533-an vallották magukat magyarnak.³

Jelen tanulmány szempontjából fontos tisztázni, hogy pontosan kik a ruszinok. Ha a szó jelentését vizsgáljuk, akkor eredetileg azt a Kijevi Nagyfejedelemségben élő minden keleti szlávra vonatkoztatták. Azonban a fejedelemség szétesését követően már csak azokra a keleti szlávokra használták, akik a Lengyel Királyság, Litván Nagyfejedelemség, illetve a

² A kárpátaljai magyarság a statisztikai adatok tükrében

<http://www.karpatalja.com.ua/magyarsag/demografia.html> - letöltés: 2017. 01. 08.

³ Bayerné Sipos Mónika: A kárpátaljai magyar kisebbség autonómia törekvései, 2014, Pécs, 195. old. <http://www.idi.btk.pte.hu/dokumentumok/disszertaciok/bayernesiposmonikaphd.pdf> - letöltés: 2017. 05. 17.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

Magyar Királyság területén éltek. A keleti szlávok eredetileg egységesen pravoszláv vallásúak voltak, azonban 1595-ben a breszti zsinaton a ruszin püspökök elfogadták Róma fennhatóságát és ezzel kiváltak a keleti ortodox egyházból. Ezt követően „több évszázadon keresztül a ruszin fogalomnak nagyobb mértékben volt vallási, mint nemzeti színezete. Ezért fordult elő, hogy görög katolikus szlovákká vagy magyarrá asszimilálódott ruszinok vallási alapon továbbra is ruszinnak nevezték önmagukat.”⁴ A XIX. században ugyan megerősödött a nemzeti öntudat a ruszinok körében is, de kibontakozni nem tudott, egységes nemzetté már nem válhattak. A két világháború viszontagságai következtében a ruszinok különböző államokban találták magukat: Csehszlovákiában, Lengyelországban, Magyarországon, Jugoszláviában, Romániában és a legnagyobb lélekszámmal a Szovjetunióban. A Görög Katolikus Egyházat a II. világháborút követően betiltották a Szovjetunióban, a ruszin nemzetiséget üldözték, így a ruszinok inkább ukránnak vallották magukat Kárpátalján.

UKRAJNÁBAN MŰKÖDŐ EGYHÁZAK A POLITIKA TÜKRÉBEN 1991-TŐL NAPJAINKIG

A Szovjetunió fennállása alatt a mai Ukrajna számított a legvallásosabb tagállamnak, lakosságának túlnyomórésze napjainkig kereszténynek vallja magát. A párhatalom szétesését követően újra virágzásnak indultak a különböző keresztény vallási irányzatok. Ukrajna területén a keleti kereszténység, a pravoszláv hit a meghatározó, a lakosság 68%-a ortodoxnak vallja magát. Ezen felül jelentős a görög katolikusok száma is, több mint 4 millióan tartoznak ehhez az egyházhoz, a nyugati megyékben jelen van a Római Katolikus Egyház, Kárpátalján a Református Egyház is meghatározó a magyarok körében.⁵

A független Ukrajna létrejöttékor a pravoszláv egyház különös helyzetben találta magát, ugyanis az egyház irányítása Moszkvában volt. Az 1990-es évek elején az emigrációban élő ukrán papok egy része megalapította az Ukrán Autokefál Egyházat. Ezt követően a Moszkvai Patriarkátusban szakadás következett be, létrejött az Ukrán Pravoszláv Egyház Kijevi Patriarkátusa, melyet a mai napig nem ismer el sem Moszkva sem más ortodox egyházi szervezet, de még Róma sem. Ezt követően Filaret kijevi pátriárka megkísérelte az Ukrán Autokefál Egyház és a Kijevi Patriarkátus összevonását, de ez a felek érdekütközésből kifolyólag meghiúsult, így napjainkban is egyszerre három pravoszláv egyház működik Ukrajna területén.

Az ukránjai politikai csatározások is hozzájárultak a jelenlegi helyzet kialakulásához, míg Leonyid Kravcsuk (1991-1994) támogatta a Kijevi Patriarkátust, addig Leonyid Kucsma (1994-2005) megszüntette az állami támogatást és az ukrán alkotmányba is belefoglalták, hogy az egyházakat és a politikát külön kell választani. Viktor Juscsenko (2005-2010) hatalomra kerülését követően újra előtérbe került az ukrán nacionalizmus, így a Kijevi

⁴ Popovics Tibor Miklós: Adatok a ruszin etnonim értelmezéséhez <http://www.valtozovilag.hu/t365/tux0516.htm> - letöltés: 2017. 05. 17.

⁵ Ujházi Lóránd: Vallási feszültségek és biztonsági kérdések Ukrajnában - Seregszemle XIII. évfolyam, 2-3. szám, 2015. április–szeptember 121. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

Patriarkátus pozíciói megerősödtek. Az orosz párti Viktor Janukovics (2010-2014) megválasztását követően a Moszkvai Patriarkátus lett az államilag elfogadott ortodox egyház. Janukovics bukását követően Petro Porosenko (2014-) került hatalomra, aki újra a Kijevi Patriarkátust támogatja.

A jelenlegi helyzetet jól mutatja be Ukrajna jelenlegi elnökének üdvözlése az Ukrán Ortodox Egyház Kijevi Patriarkátusának prímásához, Filaret pátriárkához a kijevi katedrán eltöltött 50 éves szolgálata alkalmából: „Ma, amikor az ukránok milliói bátran álltak ki a haza védelmére az orosz agresszortól, az Ön bölcs szavai és méltó cselekedetei mindnyájunknak erőt adnak az igazság védelméhez, a nemzeti egységünk megőrzéséhez, az elenség fölött aratott győzelemhez.”⁶

A napjainkra kialakult pravoszláv egyházak közötti viszony feszültnek mondható, tekintettel arra, hogy az ortodox felekezetek társadalmi és politikai kérdésekben is állást szoktak foglalni⁷ és ez a vélemény nagyon gyakran eltérő, esetenként szembe megy egymásnak.

Mihail Gorbacsov és II. János Pál pápa 1989-es találkozóját követően újra indult a Görög Katolikus Egyház Ukrajna területén. A kezdeti nehézségeket sikerült átvészelni, újraindult a papok képzése, az pravoszlávok által használatba vett ingatlanok egy része visszakerült a görög katolikusokhoz, sajnos ez folyamat nem egyszer tettelegességgé fajult, például templomok és egyházi épületek visszafoglalása során.

A görög katolikus egyházon belül is megfigyelhető egy belső konfliktus, erre utal cikkében Ujházi Lóránd: „tekintve a történelmi előzményeket, az ukrán görög katolikus egyházon belül sem feszültségmentes a légkör. Myroslav Lubachivsky nagyérsek 1991-es ungvári látogatása alkalmával kifejtette, hogy az általa kárpátaljai ukránoknak nevezett ruszinoknak – a ruszin nemzetiség létét az ukránok sem ismerik el – az ő joghatósága alá kellene tartozni. A Szentszék ezt elutasította, és a Munkácsi Egyházmegyét közvetlenül Rómának rendelte alá.”⁸ Már az újrainduláskor megfigyelhető volt az érdekütközés az Ukrainai Görög Katolikus Egyházon belül.

Az ukrán-orosz válság kirobbanását követően álláspontbeli különbség jelent meg a római katolikusok és görög katolikusok között is Ukrajnában, ugyanis a Római Katolikus Egyház békére intő, semleges kommunikációt követ, míg a görög katolikus felekezet tagjai aktívan politizálnak és főleg Galíciában nacionalista hangnemet ütnek meg. Alapvetően elmondható, hogy nem működnek a Vatikán bevált módszerei a térségben.

⁶ Вітання Президента України Патріарху Київському і всієї Руси-України, предстоятелю Української православної церкви Київського патріархату Філарету з нагоди 50-річчя архіпастирського служіння на Київській кафедрі <http://www.president.gov.ua/news/vitannya-prezidenta-ukravini-patriarhu-kiyivskomu-i-vsiyeyi-37086> - letöltés: 2017. 03. 03.

⁷ Andrew Sorokowski: The Status of Religion in Ukraine in Relation to European Standards. In: Onyshkevych Larissa M. L. Zaleska – Maria G. Rewakowicz (szerk.): Contemporary Ukraine on the Cultural Map of Europe. London, New York: The Shevchenko Scientific Society, 2009, 171–172. o.

⁸ Ujházi Lóránd: Vallási feszültségek és biztonsági kérdések Ukrajnában - Seregszemle XIII. évfolyam, 2-3. szám, 2015. április–szeptember 126. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

UKRÁN VÁLSÁG ÉS AZ EGYHÁZAK REAKCIÓI

Az elhúzódó ukrainai válságra különböző módokon reagálnak az egyházak vezetői. Az alábbiakban példákat láthatunk az egyes egyházak, illetve egyházi vezetők különböző fórumokon publikált, illetve elmondott üzeneteivel:

1. Kirill moszkvai pátriárka beszéde az orosz Állami Dumában az V. Karácsonyi Parlamenti Találkozón - „Mi azt látjuk, hogy a legkifinomultabb technológiák felhasználásával, igazi ördögi művészettel vetik el bőségben az ukránok és az oroszok közötti gyűlölködés magvait, tiporják el a közös történelmi múltunkat, tesznek meg mindent azért” ... „hogy elmerülve az esztelen gyűlöletben, elfelejtsük milyen sokat jelent népeink számára testvériségünk több évszázados történelme, amely azon alapul, hogy együtt imádkozunk az Istenhez, ugyan azokat a Szenteket tiszteljük és egy egyházhöz tartozunk”⁹
2. Az Ukrán Görög Katolikus Szinódus hivatalos kiáltványa: „Mi a saját szemünkkel láttuk azon férfiak ezreinek a bátorságát, akik mérlegelés nélkül védtek meg az országot az ellenségtől, függetlenül attól, hogy az állam nem volt képes, különösen az elején, ellátni Őket az ehhez legszükségesebb felszereléssel.”¹⁰
3. Az ukrainai római katolikus püspökök konferenciájának felhívása a harcok kiújulása miatt: „Az egyház nem felejt el őket – és imádkozik azokért, akik az életüket adták, és azokért, akik szenvednek a megszállt területeken folyó harcok miatt Ukrajna keleti részén.”¹¹
4. Az kijevei ortodox pátriárka Filaret vasárnapi Istentiszteletén elhangzott imájából: „az Úr szabadítsa meg a Hazát az idegenek betörésétől és adjon áldást és békét az ukrán népnek”¹²

Az imént bemutatott egyházi üzenetek alapján elmondható, hogy a különböző gyülekezetek vezetői alapvetően máshogy látják a helyzetet. A Moszkvai Patriarkátus a közös gyöke-

⁹ Доклад Святейшего Патриарха Кирилла на V Рождественских Парламентских встречах <http://www.patriarchia.ru/db/text/4790140.html> - letöltés: 2017. 02. 02.

¹⁰ Звернення Синоду Єпископів УГКЦ до тих, хто фізично і морально постраждав від окупації Криму та війни на Сході України http://uqcc.ua/official/officialdocuments/zvernennya/2016/zvernennya_sinodu_yepiskop%D1%96v_ugks_do_tih_ho_f%D1%96zichno_%D1%96_moralno_postrazhdav_v%D1%96d_okupats%D1%96i_krim_u_ta_v%D1%96yni_na_shod%D1%96_ukraini_%D1%96_tih_ho_im_dopomaqae_77475.html - letöltés: 2017. 02. 08.

¹¹ Звернення Конференції римсько-католицьких Єпископів України з приводу загострення ситуації в зоні АТО http://rkc.lviv.ua/news_view-verennya_Konferencii_rumsko_katoluckux_YEpuskopiv_Ukrainu_z_pruvodu_zagostrennya_situacii_v_zoni_ATO-ua - letöltés: 2017. 02. 08.

¹² Богослужіння у неділю м'ясопосну, про Страшний суд <https://www.cerkva.info/posts/bohosluzhinnia-u-nediliu-miasopusnu> - letöltés: 2017. 02. 12.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

ret, az összetartozást emeli ki. A Római Katolikus Egyház imádkozik az áldozatokért. Nem meglepő módon a Görög Katolikus Egyház a harcban résztvevők mellett áll ki, a Kijevi Patriarkátus a megszállókat okolja a kialakult helyzetért. A fenti tények azt mutatják, hogy az egyházi szereplők között is tapasztalható a feszültség, míg az ukrán érületű egyházak a fellépés mellett, úgy a „nagy” egyházak a béke mellett szólítanak fel. A Moszkvai Patriarkátus az ukrajnai válságra vonatkozó orosz kommunikációhoz igazodik, a felelősöket máshol, Oroszországon kívüli keresi. Komoly kérdéseket vett fel, hogy a válság esetleges elmélyülése esetén ez a kommunikáció milyen irányba változna, esetlegesen átcsapna-e más egyházak vagy nemzetiségek felelősségének firtatásába, ezzel direkt konfliktust felvállalva.

KÁRPÁTALJAI EGYHÁZAK NAPJAINKBAN

Az alábbi táblázatban láthatóak a Kárpátalján működő egyházi szervezetek és az azokhoz tartozó statisztikai adatok a gyülekezetek számára, kolostorokra levetítve. A táblázatban feltüntettem a gyülekezethez tartozó nemzetiségeket, valamint azt, hogy az adott egyház vélhetően kit támogatna egy esetleges konfliktus esetén.

Megnevezés	Gyülekezet	Kolostor	Vallási vezető	Nemzetiségek	Kit támogatna?
Ukrán Pravoszláv Egyház – Moszkvai Patriarkátus	586	29	531	ruszin, ukrán, orosz	Oroszország
Ukrán Pravoszláv Egyház – Kijevi Patriarkátus	35	1	37	ruszin, ukrán	független Ukrajna
Ukrán Autokefál Pravoszláv Egyház	2	-	2	ukrán, orosz	-
Más pravoszláv vallási szervezetek	5	-	5	-	-
Ukrán Görög Katolikus Egyház	393	15	243	ruszin, magyar	független Ukrajna
Római Katolikus Egyház	92	8	37	magyar	független Ukrajna, európai integráció
Evangelikus Baptista Keresztények Összukrajnai Szövetsége	70	-	50	-	független Ukrajna
Evangelikus Keresztények Vallási Szervezetei	6	-	6	-	független Ukrajna
Evangelikus Hitű Keresztények Összukrajnai Egyházi Szövetsége	52	-	34	-	független Ukrajna

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

Megnevezés	Gyülekezet	Kolostor	Vallási vezető	Nemzetiségek	Kit támogatna?
Evangelikus Keresztény Egyházak Szabad Szövetsége	17	-	18	-	független Ukrajna
Isten Templomának Ukrajnai Szövetsége	15	-	11	-	független Ukrajna
Egyéb evangélikus egyházi szervezet	12	-	12	-	független Ukrajna
Az Élő Isten Templomának Egyházi Szervezetei	43	-	26	-	független Ukrajna
Az Adventista Egyház Ukrán Szövetségi Konferenciája	52	-	23	-	független Ukrajna
Adventisták Reformációs Mozgalmának Egyháza Ukrajnában	11	-	15	-	független Ukrajna
Jehova Tanúinak Egyháza Ukrajnában	164	-	416	-	független Ukrajna
Kárpátaljai Református Egyház	113	-	75	magyar	független Ukrajna, európai integráció
Izraelita Egyházi Szervezetek Egyesülete Ukrajnában	3	-	1	-	-
Egyéb izraelita szervezetek	8	-	7	-	-
Ukrajnai Muzulmánok Egyházi Szervezete	1	-	1	-	-
Buddhista egyházi szervezetei	3	-	1	-	-
Ukrán nemzeti hit egyházi szervezetei	2	-	2	-	független Ukrajna
Örmény Apostoli Egyház	1	-	1	örmény	független Ukrajna
Egyéb független egyházi szervezetek	47	-	42	-	-

2. táblázat: Kárpátalján működő egyházak és egyházi szervezetek¹³

¹³ A világ és Kárpátalja vallási térképe <http://rionews.com.ua/newspaper/socio/now/n1418416537> - letöltés: 2017. 01. 16

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

OROSZ „BARÁT” EGYHÁZI SZERVEZETEK

Ukrán Pravoszláv Egyház Moszkvai Patriarkátus – jelentős befolyással bír a térségben, 586 gyülekezettel és 29 kolostorral rendelkezik, egyaránt látogatják templomait ukrán, orosz és ruszin nemzetiségű hívők. Ez azt jelenti, hogy a Szovjetunió szétesését követően is jelentős az orosz jelenlét és befolyás a szlávok által lakott területeken a térségben. Egy esetlegesen elmélyülő konfliktus esetén valószínűleg ez az egyház az orosz érdekeket, üzenetet hirdetni hívői számára.

UKRÁN MEGGYÖZÖDÉSŰ, ILLETVE FÜGGETLEN EGYHÁZI SZERVEZETEK

Ukrán Pravoszláv Egyház Kijevi Patriarkátus – Mindösszesen egy kolostorral és 37 gyülekezettel rendelkezik ez az erősen ukrán kötődésű egyház, melyet Moszkva nem ismer el, Kárpátalján nem rendelkezik jelentős bázissal.

Ukrán Görög Katolikus Egyház – 393 gyülekezetével és 15 kolostorával a második legnagyobb kárpátaljai vallási közösség, melynek hívei között egyaránt vannak magyar, ukrán és ruszin hívők. Alapvetően a helyi lakosság látogatja templomait, miután 1991 után újra engedélyezték az egyházat és az visszakapta templomainak egy részét. A Galíciában tapasztalható erős ukrán nacionalista hangvétel ebben a térségben nem jellemző. Magyar híveinek száma körülbelül 30 ezer fő volt 2003-ban.¹⁴

Római Katolikus Egyház – 92 gyülekezetével és 8 kolostorával Kárpátalja második legnagyobb magyar vallási közössége 70 ezer hívővel.¹⁴

Kárpátaljai Református Egyház – 113 gyülekezetével és 110 ezer hívőjével Kárpátalja legnagyobb magyar vallási közössége.¹⁴

Jehova Tanúinak Egyháza Ukrajnában – 164 gyülekezetével egész Kárpátalján jelen van ez az egyház. Tekintettel arra, hogy Oroszországban betiltották a szektát, egy konfliktus helyzetben nagy valószínűséggel a független Ukrajnát támogatná ez a közösség.

Evangélikus egyházi szervezetek – Az összességében 172 gyülekezetet számláló különböző evangélikus egyházak nyugati keresztény értékrendet képviselő szervezetek.

Adventista egyházi szervezetek – a 3 különböző adventista szervezet 106 gyülekezetet foglal magába.

Egyéb egyházi szervezetek – az elemzés meghaladja a dolgozat kereteit, vélhetően vannak köztük orosz és ukrán barát szereplők is egyaránt.

Az egyes egyházak befolyását a kolostorok és a gyülekezetek számán túl, alapvetően a hozzájuk tartozó intézményrendszer segítségével lehet összehasonlítani. Az alábbi táblázat a Kárpátalján működő releváns keresztény egyházi szervezetek intézményrendszerét hasonlítja össze a számok tükrében.

¹⁴ Kárpátalja <http://himagazin.sulinet.hu/hu/pedagogia/karpatalja> - letöltés: 2017. 01. 16

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

Megnevezés	Óvoda	Gyermek- otthon	Oktatási intézmény	Ifjúsági szervezet	Idősek otthona	Diakónia	Egyéb egyházi intézmény
Ukrán Pravoszláv Egyház – Moszkvai Patriarkátus ¹⁵	-	1	2	4	-	-	1
Ukrán Görög Katoli- kus Egyház ¹⁶	3	1	3	-	1	-	6
Római Katolikus Egyház ¹⁷	8	-	2	-	-	-	-
Kárpátaljai Reformá- tus Egyház ¹⁸	-	2	4	1	-	1	7

3. táblázat: A releváns kárpátaljai egyházak intézményeinek száma (saját szerkesztés)

A táblázat alapján elmondható, hogy a Moszkvai Patriarkátus és a Római Katolikus Egyház egyaránt a fiatalok nevelésére és oktatására koncentrál. A Ukrán Pravoszláv Egyház ugyan kevesebb intézménnyel van jelen, de jelentős számú templommal és gyülekezettel rendelkezik. Mindkét egyházzal megállapítható, hogy intézményrendszere kevésbé markáns Kárpátalján. A legkiterjedtebb intézményrendszerrel a Kárpátaljai Református Egyház és az Ukrán Görög Katolikus Egyház Munkácsi Egyházmegyéje rendelkezik, ennek oka az, hogy ezek az egyházak regionálisan tevékenykednek és híví bázisuk a területen található. Intézményrendszerük képessé teszi őket gyermeknevelésre és gondozásra, oktatásra, teológiai képzésre, idősgondozásra és szociális segítségnyújtásra egyaránt, így társadalmi kapcsolataik széleskörűek, híveikhez sok szálon kapcsolódnak.

KÖVETKEZTETÉS

Ha a térségünk történelmére tekintünk vissza, akkor nem példátlan, hogy magas szintű egyházi vezetők felszólították híveiket a háborúban történő részvételre és támogatták a katonai fellépést. Erre találhatunk példát az I. világháborúban az Erdélyi Református Egyház¹⁹ vagy a Római Katolikus Egyház²⁰ vezetőinek megnyilvánulásában is. A keleti egyhá-

¹⁵ Az Ukrán Pravoszláv Egyház (MP) hivatalos oldalán található információk alapján <http://orthodox.org.ua> - letöltés: 2017. 05. 16.

¹⁶ A Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye hivatalos oldalán található információk alapján <http://www.mgce.uz.ua/post3.php?id=57> - letöltés: 2017. 05. 17.

¹⁷ A Kárpátaljai Római Katolikus Egyház Története 39-50 old. http://www.ferences.hu/document/rk_tortenet.pdf - letöltés: 2017. 05. 18.

¹⁸ Kárpátaljai Református Egyházkerület hivatalos oldalán található információk alapján <http://refua.tirek.hu/cikk/mutat/keruletiintezmenyek> letöltés: 2017. 05. 18.

¹⁹ Az Erdélyi Református Egyházkerület az első világháború alatt <http://itthon.transindex.ro/?cikk=24259> - letöltés: 2017. 01. 19.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

zaknál ez a fajta fellépés még jellemzőbb, erre példa a II. világháborúban a Szovjet hatalom által üldözött és megtépzott Moszkvai Ortodox Egyház. Már a német támadás első napján, Szergej metropolita felszólította az orosz népet, hogy harcoljon a betolakodók ellen. Elmondható a pravoszláv egyházzól, hogy aktívan részt vett a Nagy Honvédő Háborúban, ezzel megalapozva fennmaradását a Szovjetunióban 1944 után.²¹

Általánosan megfigyelhető, hogy az Ukrajnában tapasztalható gazdasági mutatók romlásával egyre többen vállalnak munkát az Európai Unió területén, ez a folyamat különösen igaz Ukrajna nyugati területeire, ugyanakkor az tapasztalható, hogy az EU területéről jelentős mennyiségű humanitárius segély és támogatás érkezik Ukrajnába, tovább erősítve a kétoldalú kapcsolatokat. A válság elhúzódó jellege miatt így egyre nagyobb összefonódás alakulhat ki Nyugat-Ukrajna és a szomszédos EU tagországok között, ide sorolható: Lengyelország, Szlovákia, Magyarország és Románia is.

Kárpátalja viszonylatában a területen élő pravoszláv vallásúak zöme gyökereit tekintve kötődik a szomszédos nyugati államokhoz, így valószínűleg a független Ukrajnát támogató hangok a moszkvai alárendeltségű ortodox gyülekezeteken belül is megjelenének egy esetleges egyházi mozgósítást követően, különös tekintettel arra, hogy Nyugat-Ukrajnában 79%-os támogatottsága van az Európai Unióhoz történő csatlakozásnak,²² valamint az ország teljes lakosságának 71%-a támogatná a NATO csatlakozást.²³

Egy háborús helyzetben feltételezhetően a Kárpátalján működő többi egyház Ukrajna függetlenségét támogatná, amennyiben olyan helyzet alakulna ki, hogy szint kellene vallaniuk politikai véleményükről. A független Ukrajna támogatói a Kijevi Patriarkátus és a Görög Katolikus Egyház, a függetlenségen túl nagy valószínűséggel az Európához való közeledést és az esetleges integrációt is támogatnák a magyar ajkú egyházak, ha ez nyíltan napirendre kerülne.

Ukrajnát tekintve, egy az ország ellen irányuló katonai támadás vagy a nyugati hitelcsomagok befagyasztása változtathat a jelenlegi biztonsági helyzeten. Előbbi újabb területvesztést, utóbbi gazdasági csődöt jelentene, mely háborús konfliktushoz is vezethet. Véleményem szerint Kelet-Ukrajnában a Moszkvai Patriarkátus jelentősen befolyásolhatja egy lehetséges konfliktus kimenetelét, ezzel szemben Nyugat-Ukrajnában, különösen Kárpátalján nem tudná ugyanezt a szerepet betölteni a Moszkvai Ortodox Egyház. Úgy gondolom, hogy a megyében működő egyházi szervezetek – beleértve az Ukrán Pravoszláv Egyházat

²⁰ Az egyház és a világháború

http://www.katolikus.hu/szit/laszlotlaszlo/063-090_2_fej.pdf - letöltés: 2017. 01. 19.

²¹ Роль русской православной церкви в великой отечественной войне
http://obitel-nikolskoe.ru/?chapter=reading&reading_id=113 - letöltés: 2017. 01. 19.

²² 51% українців підтримують вступ України до ЄС

http://zaxid.net/news/showNews.do?51_ukrayintsiv_pidtrimuyut_vstup_ukrayini_do_yes&objectId=1408205 - letöltés: 2017. 01. 19.

²³ Скільки українців підтримують вступ до НАТО

<http://expres.ua/news/2016/12/29/220378-skilky-ukrayinciv-pidtrymuyut-vstup-nato>
- letöltés: 2017. 01. 19.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

(Moszkvai Patriarkátus) is –nem szólítaná fel híveit a konfliktusban való direkt részvételre, tekintettel a terület földrajzi adottságaira, lakosságának vallási és etnikai összetételére.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. A kárpátaljai magyarság a statisztikai adatok tükrében
<http://www.karpatalja.com.ua/magyarsag/demografia.html> - letöltés: 2017. 01. 08.
2. Kárpátaljai Református Egyházkerület hivatalos oldala <http://refua.tirek.hu> - letöltés: 2017. 05. 18.
3. A Kárpátaljai Római Katolikus Egyház Története 39-50 old.
http://www.ferences.hu/document/rk_tortenet.pdf - letöltés: 2017. 05. 18.
4. A Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye hivatalos oldala <http://www.mgce.uz.ua> – letöltés: 2017. 05. 17.
5. Alexei Krindatch: Religion and State in the Postsoviet Ukraine as a Factor in Regional, Ethno-Cultural and Political Diversity. In: Religion State and Society, 2003, 1. szám, 51.
6. Andrew Sorokowski: The Status of Religion in Ukraine in Relation to European Standards. In: Onyshkevych Larissa M. L. Zaleska – Maria G. Rewakowicz (szerk.): Contemporary Ukraine on the Cultural Map of Europe. London, New York: The Shevchenko Scientific Society, 2009, 171–172.
7. A világ és Kárpátalja vallási térképe <http://rionews.com.ua/newspaper/socio/now/n1418416537> - letöltés: 2017. 01. 16.
8. Az egyház a háború éveiben, szolgálat és harc a megszállt területeken
<http://www.patriarchia.ru/db/text/4485.html> - letöltés: 2017. 01. 19.
9. Az egyház és a világháború http://www.katolikus.hu/szit/laszlotlaszlo/063-090_2_fej.pdf - letöltés: 2017. 01. 19.
10. Az Erdélyi Református Egyházkerület az első világháború alatt
<http://itthon.transindex.ro/?cikk=24259> - letöltés: 2017. 01. 19.
11. Az Orosz Pravoszláv egyház szerepe a nagy honvédő háborúban
http://obitel-nikolskoe.ru/?chapter=reading&reading_id=113 - letöltés: 2017. 01. 19.
12. Az Ukrán Pravoszláv Egyház (MP) hivatalos oldala <http://orthodox.org.ua> - letöltés: 2017. 05. 16.
13. Az ukrán lakosság 51%-a támogatná Ukrajna felvételét az EU-ba
http://zaxid.net/news/showNews.do?51_ukrayintsiv_pidtrimuyut_vstup_ukrayini_do_yes&objectid=1408205 - letöltés: 2017. 01. 19.
14. Hányan támogatnák Ukrajnában a NATO csatlakozást?
<http://expres.ua/news/2016/12/29/220378-skilky-ukrayinciv-pidtrymuyut-vstup-nato> - letöltés: 2017. 01. 19.
15. Kárpátalja <http://hirmagazin.sulinet.hu/hu/pedagogia/karpatalja> - letöltés: 2017. 01. 16.
16. Bayerné Sipos Mónika: A kárpátaljai magyar kisebbség autonómia törekvései, 2014, Pécs, 195. old. <http://www.idi.btk.pte.hu/dokumentumok/disszertaciok/bayernesiposmonikaphd.pdf> - letöltés: 2017. 05. 17.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

---

17. Matus Dóra: Politika a vallás színpadán. In: Kitekintő.
http://kitekinto.hu/eia/2011/01/21/politika_a_vallas_szinpadan#.VG9vCvmG8_Y - letöltés:
2017. 03. 06.
18. Popovics Tibor Miklós: Adatok a ruszin etnonim értelmezéséhez
<http://www.valtozovilag.hu/t365/tux0516.htm> - letöltés: 2017. 05. 17.
19. Ujházi Lóránd: Vallási feszültségek és biztonsági kérdések Ukrajnában - Seregszemle XIII. évfolyam, 2-3. szám, 2015. április–szeptember 121-134. o.